

Créixer per repartir o repartir per créixer

VISTA PRÈVIA

Brasil és un dels països emergents per excel·lència conjuntament amb Rússia, la Índia i la Xina. Els països BRIC que, segons sembla, dominaran l'economia mundial les properes dècades. Però Brasil no només ens ensenya com a través de la política es pot capgirar el destí econòmic d'un país. Brasil és, per damunt de tot, l'exemple de com situar l'economia al servei de les persones.

Algú va dir que Brasil sempre serà el país del futur. I no els manca raó als que creuen que el gegant sud-americà sempre s'ha quedat a les portes del futur. Mai ha acabat de fer un pas endavant sense fer-ne dos enrere. I així, la pregunta és obligada: aquest cop se'n sortiran? Si tenim la sort de trobar un *pau-listano* que disposi d'un minut per respondre, amb seguretat ens dirà que alguna cosa està passant; que São Paulo va més ràpida que abans, si és que encara es pot anar més ràpid. Seguidament continuarà el seu camí i es perdrà en la voràgine dels onze milions de persones que viuen a la capital econòmica del Brasil. De la mateixa manera, si preguntem a un *carioca* ens respondrà en un to més musical que a Rio tot segueix al ritme de sempre, però que estan canviant els instruments i els intèrprets. Algú ha donat ordre de que Rio de Janeiro talli de soca-rel alguns dels problemes endèmics del país. El *carioca* també va atrafegat, ara. La samba tampoc para.

En vuit anys de mandat del Partido dos Trabalhadores, Brasil ha canviat i està canviant. Durant el daltabaix financer que va fer encongir les economies més potents, Brasil va demanar un seient a la llotja de l'economia mundial. D'ençà, tothom mira al país del sol. Ara la clau és en evitar que l'eufòria de la platja i la de *canarinha* ens faci oblidar que massa sol ens pot enlluernar.

En aquest article s'apunten alguns dels aspectes rellevants de l'evolució econòmica recent del país. En la primera part es volen oferir alguns arguments per entendre el creixement econòmic del Brasil com a conseqüència de les polítiques socials i re-

Marta Gonzalez
Col·laboradora
de la Revista eKonomicus
revistaekonomicus@gmail.com

Enrique Jorge
Licenciat en economia per la UB
enriquejorgesotelo@gmail.com

» Durant el daltabaix financer que va fer encongir les economies més potents, Brasil va demanar un seient a la llotja de l'economia mundial

formes laborals que es van dur a terme des de finals dels anys 1980. En segon terme s'introdueixen breus referències a la reforma fiscal regional emesa a l'inici del primer mandat de Luiz Inácio Lula da Silva (1945). Seguidament es farà èmfasi en la utilització dels instruments fiscals i monetaris per mantenir l'estabilitat de la moneda i controlar la inflació amb la voluntat de mostrar raons per les que Brasil ha implementat aquestes discutides però efectives polítiques. A més, es posarà el focus en la política ambiental i la dificultat que suposa resoldre l'equació del creixement sostenible. Finalment s'analitzarà la situació actual del comerç entre Brasil i Catalunya i en aquest sentit, s'orientaran les conclusions a mode de perspectives futures del que torna a ser, una vegada més, el país del futur.

L'equitat com a punt de partida

Per aconseguir els objectius de creixement, és necessari que totes les peces que componen l'engranatge econòmic estiguin organitzades. En aquest sentit, tot govern ha de garantir el desenvolupament d'un marc social equilibrat i igualitari per tal d'afavorir les classes socials necessitades de recursos.

Brasil presenta característiques peculiars. Disposa de grans fonts de

recursos naturals i malgrat la inestabilitat política —des de la seva independència el 1822, ha tingut tres capitals nacionals— ha demostrat ser prou autosuficient, sobretot a l'actualitat, on la globalització sembla tenir la clau de l'èxit en la seva expansió. En paral·lel, es presenta com el país més poblat d'Amèrica Llatina i el cinquè del món. La població és concentra principalment a les zones costaneres del sud-est¹. A més, els indígenes tenen un pes molt important a l'Amazònia. A aquests dos elements —recursos naturals i població— hem d'afegir-hi la greu desigualtat social. No és fàcil garantir un nivell de subsistència mínim. I el benestar social és un dels elements bàsics d'una societat desenvolupada. Hom diu que serà un dels països més pròspers, però a quin preu?

La Constitució de 1988 marca el punt de partida en l'establiment de les bases per la creació de les reformes socials. A partir d'aquell moment, el govern comença a prendre consciència de la necessitat de reduir la desigualtat social. La instauració de programes públics universals en les àrees de salut, educació i assistència a les persones grans durant el govern de Fernando Henrique

Cardoso (1931), entre 1995 i 2003, va tenir resultats espectaculars. Les xifres parlen per si mateixes: la despesa social va passar de 1.300 milions de dòlars el 1995 a 12.300 milions el 2002. Els beneficis, mesurats a través del coeficient de Gini², mostren una tendència cap a l'equitat, passant de 0,63 el 1989 a 0,56 el 2004, mentre que el número de brasilers que vivien en una situació de pobresa es va reduir un quart durant el mateix període.

Però tot i els resultats positius, la situació a l'arribada de Lula al poder, continuava sent dramàtica. Era necessari un compromís real d'estabilitat social, ja que si no, els avenços en el terreny econòmic es veurien llastrats per una població cada cop més empobrida. Lula i el seu equip van trobar la pedra filosofal que aconseguiria treure, en tant sols cinc anys, a 24 milions de persones d'una situació de pobresa extrema, a la vegada que van reduir un 25% la desnutrició de la població. Aquesta ajuda directa sense condicions, tenia nom i cognoms, la *Bolsa Família*, més coneguda com programa Fome Zero (*Fam Zero*), que actualment representa el 0,4% del PIB. L'objectiu era simple i alarmant: garantir tres àpats diaris a tots els brasilers i brasileres. Basat en el paradigma del dret a l'alimentació, aquest

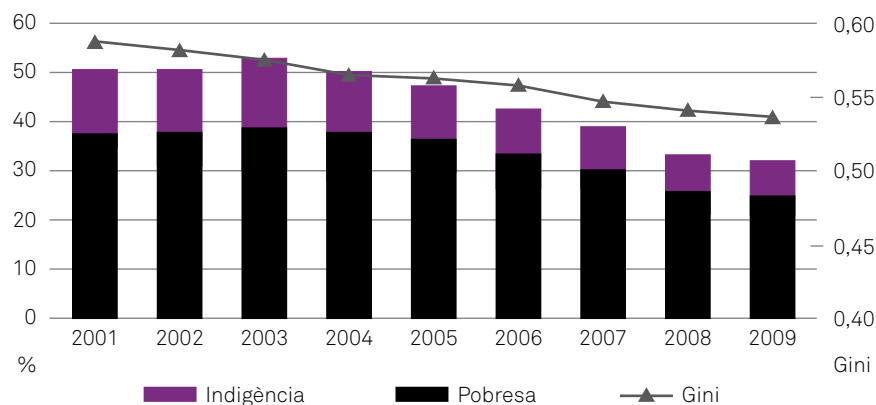
1 Només a l'estat de São Paulo hi viu més gent que a l'Argentina, aproximadament uns 40 milions de persones.

2 Mesura estàndard de desigualtat de l'ingrés.

L'equip de Lula va aconseguir treure en cinc anys a 24 milions de persones d'una situació de pobresa extrema, a la vegada que va reduir un 25% la desnutrició de la població

Gràfic 01

Població en situació de pobresa i indigència (2001 - 2009)

Font: Elaboració pròpia

programa proposa una sèrie de polítiques estructurals, específiques i locals per lluitar contra la fam i promoure la seguretat alimentària. Entre aquestes, destaca el suport a l'agricultura familiar, la integració dels petits productors en els mercats locals i l'establiment de xarxes de protecció social i programes de transferència d'ingressos. En aquest tipus de polítiques, la clau de l'èxit es troba en què cada una de les actuacions genera per si sola grans beneficis socials, però si s'aconsegueixen integrar-les, els beneficis creixen. A més, s'estructura en un marc on existeixen altres subvencions a mig termini i que tenen com a objectiu fomentar el sistema educatiu i productiu. Per tant, podem dir doncs, que a Brasil, la despesa social ben coordinada ha generat rendiments creixents.

Tal i com es pot observar en el gràfic 1, la població en situació de pobresa va passar del 37,5% el 2001 al 24,9% el 2009 i de la mateixa manera, el percentatge de població que vivia en condicions d'indigència va passar del 12,9% el 2001 al 7% el 2009. Tot i això, actualment, a Brasil viuen 55 milions de persones per sota el llindar de la pobresa, i d'elles, 19 milions es troben en una situació de pobresa extrema. Però malgrat que el panorama continua presentant grans desigualtats, en l'última dècada, s'ha registrat paral·lelament un

creixement econòmic estable i un millor repartiment de la renda generada.

Segons estudis realitzats, sembla que el futur que afronta la presidenta Dilma Rousseff (1947), segueix una tendència favorable. Si la situació continua com fins ara, el 2016 Brasil podria haver eradicat la pobresa extrema. A més, actualment, la renda dels pobres creix de forma més ràpida que la dels rics: en cinc anys el 10% de la població més pobre va augmentar els seus ingressos un 50% a diferència del 10% de la població més rica que el va augmentar en un percentatge del 7%. Si bé aquestes dades han de ser avaluades positivament, cal tenir en compte que parlem

d'un dels països amb més dispersió salarial del món.

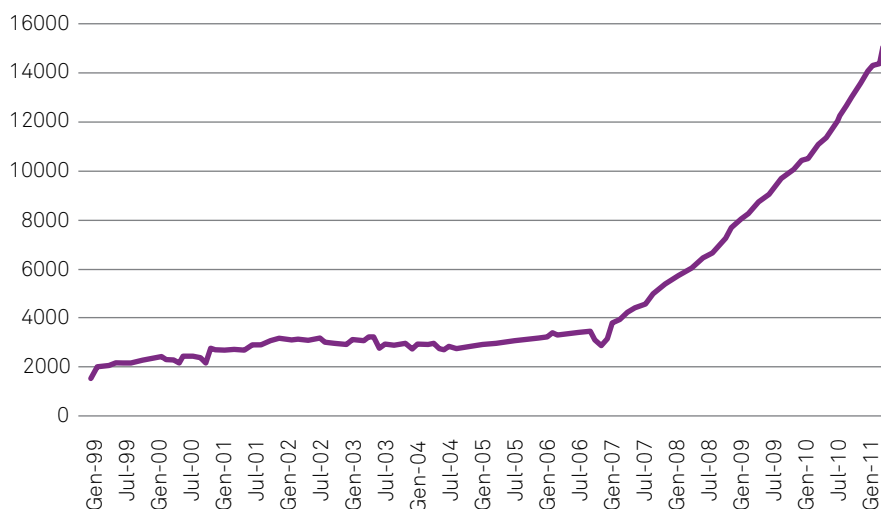
Terratrèmol laboral

A Brasil no tot són flors i violes. Rousseff es troba en un moment crític pel que respecta a la situació laboral. Així doncs, tot i els esforços per una millora de les condicions de vida de la societat, existeixen fortes sacsejades internes que fan trontollar les bases del sistema laboral. El sector més afectat per la crisi internacional és l'industrial, seguit pel comerç i l'agricultura. A més, a la pràctica, els sectors estratègics

» Si la situació continua com fins ara, el 2016 Brasil podria haver eradicat la pobresa extrema. A més, actualment, la renda dels pobres creix de forma més ràpida que la dels rics

Gràfic 02

Crèdit estranger al sector immobiliari

Font: Banco Central do Brasil

com l'automoció, la siderúrgia i la mineria estan patint les greus conseqüències de la recessió. Un cas il·lustratiu de la situació és el de l'empresa aeronàutica Embraer —creixent competidora de Boeing i Airbus— que ha acomiadat el 20% de la plantilla degut al descens de la demanda de noves aeronaus.

En el món agrícola, un dels moviments associatius més forts i influents en el conflicte laboral és el Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra. Aquesta organització d'agricultors au-

tònoma, amb independència política, lligada al moviment sindical, lluita per una reforma agrària, degut al fort desenvolupament capitalista que va viure l'agricultura a mitjans de la dècada 1980 i que va donar lloc a una forta concentració de la terra i va perjudicar als petits propietaris.

Per acabar de copsar el terratrèmol laboral, hem de mirar la preparació de dos esdeveniments que en els propers anys poden ajudar al Brasil a obrir-se definitivament al món: la Copa del Món

de Futbol de 2014 i els Jocs Olímpics d'estiu de 2016 a Rio de Janeiro. En aquest sentit, les obres presenten forts endarreriments deguts a les constants vagues convocades pels sindicats, que al·leguen que l'augment dels seus salaris no està lligat al del preu de les matèries primeres. Si pensem que el preu dels aliments ha crescut vora el 8% això implica una pèrdua important de poder adquisitiu.

Especuladors no, estabilitat sí

Tots recordem les sobretaules de l'agost de 2007. Un ull al cafè; l'altre als diaris i a la televisió. El que semblava un núvol va passar a plugim i després a tempesta, per deixar la major part del món enfangat. Alguns van córrer a entrar la roba estesa, els més incrèduls van pensar que passaria aviat i algunes collites van morir de glòria; massa aigua en poc temps. A tots ens resulten familiars els Lehman Brothers i les hipoteques *subprime*. Mentre s'esgotaven els últims dies d'estiu, malgrat ministres i dirigents d'arreu negaven el daltabaix financer i l'atribuïen a una falta de liquidesa puntual; el negoci immobiliari va deixar de ser rendible i les expectatives van esfondrar-se. La realitat d'un creixement massa suportat en el crèdit i poc en l'economia real va trucar a la

El 2008 va entrar en vigor un impost sobre els capitals que entraven al país amb objectius de molt curt termini. Alguns han parlat d'aquesta eina com una aplicació de la Taxa Tobin

porta de moltes economies. Encara no hem fet net.

Paral·lelament, un canvi de tendència s'estava produint a l'altra banda de l'Atlàntic. Durant la segona meitat de 2007, mentre les financeres anaven retirant-se de productes hipotecaris d'alt risc, van començar a fluir capitals de forma massiva cap a Brasil. El mercat immobiliari brasiler, col·lapsats el d'Europa i els EUA, es va convertir en la preferència dels capitals internacionals. El gràfic 2 mostra el canvi bruscatendència de les operacions de crèdit estranger en el sector de la construcció. Malgrat el daltabaix financer internacional, la quantitat de crèdit immobiliari que concedien entitats estrangeres no deixava de créixer.

Mentrestant, l'indicador borsari de São Paulo, el BOVESPA protagonitzava un creixement estable que contrastava amb les expectatives d'algunes de les borses més importants del món. El creixement del BOVESPA —veure gràfic 3— va fer atractiu el mercat brasiler. La borsa de São Paulo va assolir el seu màxim a l'estiu de 2008. Els inversors internacionals veien Brasil com un actiu en creixement. En aquest moment, el Ministre d'Hisenda Guido Mantega (1949) va reaccionar i va agafar la caixa d'eines de la política econòmica.

L'octubre de 2008 va entrar en vigor un impost sobre els capitals que entra-

Gràfic 03
Evolució del BOVESPA

Font: www.bmfbovespa.com.br

ven al país amb objectius de molt curt termini. Alguns han parlat d'aquest instrument com una aplicació de la famosa Taxa Tobin³. El que s'anomena «diner calent» va ésser gravat per tal de filtrar l'entrada de capitals i generar un incentiu a les inversions a llarg termini. Amb aquest instrument impositiu, el país va enviar un missatge clar als especuladors. Aquesta actitud defensiva i tan

qüestionada internacionalment es pot explicar per dos motius: la moneda i el creixement.

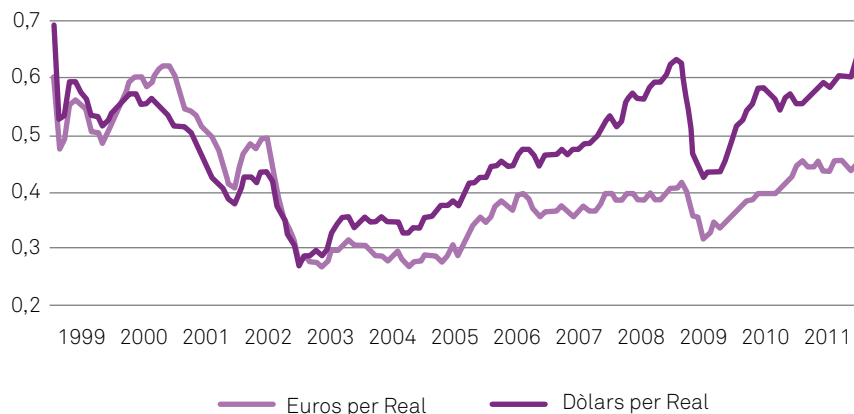
Si ens remuntem als últims 100 anys d'història financera d'aquest país llatinoamericà trobarem múltiples crisis, que s'han resolt sempre després d'un desastre com una hiperinflació, una depreciació quasi total de la moneda i finalment, una nova encunyació. Algú que hagi viscut tot el segle XX al Brasil haurà tingut nou monedes de curs diferent a les mans. Per tant, aprendre de la història vol dir —en el cas de Brasil— protegir la moneda sobre qualsevol altra premissa.

3 La Taxa Tobin fa referència a la imposició sobre els moviments de capital de caire especulatiu, també anomenat diner calent. Es tracta d'un instrument que es pot utilitzar amb objectius d'estabilitat i que alhora pot generar un nivell gens menyspreable d'ingressos públics.

>> Pocs governs renuncien al creixement per reformar el sistema productiu i redistribuir la renda. Lula ho va fer el 2002 quan Brasil acumulava taxes de creixement del 3%

Gràfic 04

Evolució del tipus de canvi

Font: Elaboració pròpia

El gràfic 4 mostra com la moneda brasilera —el real— es va depreciar de cop en establir-se l'impost. Més tard, va tornar a guanyar valor i a seguir la dinàmica anterior. És d'esperar que una economia que creix i genera bones expectatives com Brasil atregui capitals i vegi la seva moneda apreciar-se; sobretot si pensem en la situació d'incertesa a Europa i la discutible recuperació dels EUA.

Una moneda pot apreciar-se i depreciar-se de forma paulatina com a resposta a molts factors —inflació, saldo comercial, política monetària...—, però això no suposa un problema per se. El

problema sorgeix amb una apreciació sobtada o una depreciació sobtada, expressions d'un excés de confiança o desconfiança en la moneda, respectivament. Brasil va voler trencar una tendència que podia perjudicar el seu creixement —no oblidem que l'apreciació d'una moneda perjudica les exportacions. I un cop frenat el primer impuls especulatiu, Brasil segueix veient el real apreciar-se principalment per la situació d'incertesa que envolta l'euro. S'haurà de veure si quan Europa es decideixi a actuar i si torna l'estabilitat al vell continent el real perd progressivament valor en favor de l'euro i el dòlar.

El creixement econòmic és el principal indicador de bonança d'una economia. Existeix un ampli debat sobre si constitueix realment una aproximació fidel del nivell de benestar o n'hi ha d'altres més acurades. Del que no hi ha dubte que el creixement del PIB condiciona les decisions polítiques fins al punt que alguns governs obliden els fonaments del creixement i es centren en mantenir-lo a la força sense reformar l'economia a temps quan les coses van bé. En aquest punt, Lula i el seu govern varen mostrar sensatesa econòmica en la seva arribada al poder el 2003. Pocs governs renuncien al creixement per reformar el sistema productiu i redistribuir la renda. Des del punt de vista polític, cal tenir un elevadíssim grau de legitimitat per parar l'economia quan està creixent vora el 3% com creixia Brasil al 2002. Lula el tenia. Tenia el 61% dels vots en les eleccions més participatives de història del Brasil.

Quan assumí la presidència després de Cardoso, es va trobar un país amb una inèrcia inflacionària que amenaçava l'estabilitat macroeconòmica. Els preus al consum havien arribat al 14% i es volia frenar aquesta tendència. Lula va aprovar un pressupost en superàvit acompassadament amb el Banc Central, que va apujar lleument els ja elevats tipus d'interès i va evitar així empènyer encara més la demanda do-

El gran encert de Lula va ser entendre l'economia a través del país i no a l'inrevés. Considerar el PIB com la variable més determinant en aquella conjuntura hagués estat un error

mèstica. A canvi, el país va haver de pagar amb una caiguda del 1,2% del PIB. Es va optar per evitar un desbordament de la demanda i esperar a contenir la inflació per fomentar un creixement amb estabilitat de preus —veure gràfic 5. Al 2004, els preus al consum havien tornat al 7,6 —l'objectiu del Banc Central estava entre el 4,5% i el 5%— i el creixement econòmic al final de l'any es situava als voltants del 6%.

El gran encert de Lula va ser entendre l'economia a través del país i no a l'inrevés. Considerar el PIB com la variable més determinant en aquella conjuntura hagués estat un error. Aprendre de la història vol dir també —en el cas de Brasil— controlar la inflació.

La classe mitja empeny: la inflació torna a ser una prioritat

Lula va reaccionar a temps contra els mals de l'excés d'inflació. Va acumular un superàvit pressupostari que permetria incrementar la despesa pública social. L'impacte sobre la distribució de la renda i la pobresa ha estat indubtable. Gràcies a aquestes encertades polítiques, a Brasil ha emergit una classe mitjana fins fa poc inexistent. El consum privat, derivat d'aquest increment de la capacitat adquisitiva de la majoria, ha generat una dinàmica en la deman-

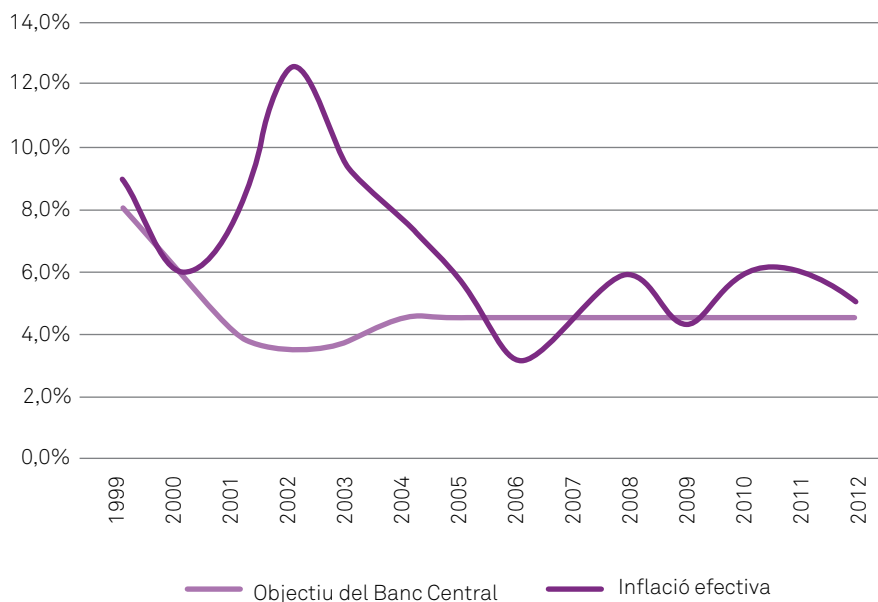
da agregada que està empenyent la inflació dos punts per sobre dels nivells marcats com a objectiu pel Banc Central. Les autoritats fiscals i monetàries s'han coordinat per evitar un increment excessiu dels preus que pugui posar en risc el creixement econòmic. Per una banda, s'ha aplicat un impost sobre els crèdits al consum —molt arrelats en el dia a dia brasiler— i un nou impost

sobre els capitals estrangers a curt termini —menys de 2 anys. Cal contemplar el fet que Brasil rebrà —entre d'altres coses— un important xoc de demanda de consum i inversió exterior durant els mesos previs als grans esdeveniments esportius que albergarà.

Pel que fa a la inflació d'oferta —costos i salaris—, l'evolució del preu de les matèries primeres és el principal factor

Gràfic 05

El repte de la inflació

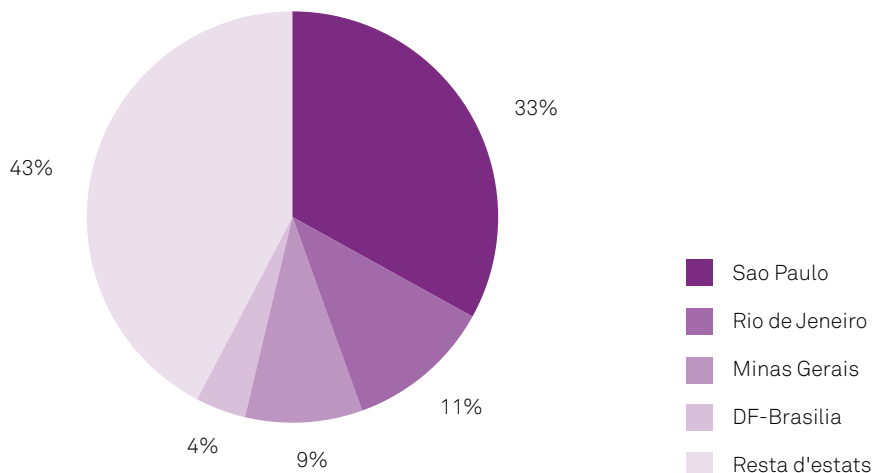

Font: Elaboració pròpia

» El govern té un gran dilema sobre la taula: explotar la riquesa natural de què disposa el país o preservar el medi ambient. L'ull de l'huracà es troba a l'Amazònia.

Gràfic 06

Participació dels Estats Federals en el PIB (2008)

Font: Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística

condicionant. En particular, la inflació en aliments i combustibles s'ha situat al voltant del 8% i el 12% respectivament. Les perspectives futures en aquest sentit es mouran amb molta probabilitat en la direcció en que ho fan els preus internacionals.

Sembla que, com Lula, Rouseff té present que l'excés d'inflació altera la vida econòmica i no vol caure en el parany d'una inflació amagada sota el creixement econòmic. Amb aquestes polítiques i amb la reducció d'algunes

partides de la despesa i inversió pública que ha anunciat el govern, s'intenta retornar la inflació al nivell objectiu del Banc Central en un any. Tornar a nivells d'inflació objectiu (4,5%) abans del bienni 2014-2016 és cabdal per no perdre el control de la política econòmica.

Paradoxalment, la tendència del real a guanyar valor pot ser útil per a Brasil si parlem de contenir la inflació. D'aquesta manera, Brasil elimina una part del component inflacionari que suposaria un fort increment de la demanda exter-

na que tindria lloc si la moneda es deprecia. Caldrà veure si —com hem introduït unes línies més amunt— el real es deprecia quan Europa es recuperi i si això retornarà les pressions inflacionistes a un país que, com els núvols, no les vol ni veure de lluny.

Equitat regional. Un llarg camí

S'ha criticat al govern de Lula per focalitzar massa la política fiscal en les despeses i no tenir en compte l'estructura inapropiada dels impostos. Malgrat la reforma fiscal que es va aprovar ràpidament en arribar al poder, ha existit un fort component regressiu en la tributació. Han predominat els ingressos per la via del consum, perjudicant als consumidors amb menys renda. La reforma tributària que es va dur a terme tenia com a màxima la neutralitat fiscal —no incrementar la carga tributària—, terme que alguns autors han atribuït a una estructura fiscal regressiva encoberta.

Dels múltiples canvis que incorpora la reforma fiscal de 2003 i les successives esmenes que s'han introduït tant a nivell federal, estatal o fins i tot local destaquem la reforma de la imposició sobre el consum. Al 2003, es van agrupar i harmonitzar impostos (matriculació, circulació) i es va reformar l'IVA. Per a l'IVA

A base dels estereotips importats dels EUA i Europa, a Brasil s'està gestant una classe mitjana que consumeix a un ritme vertiginós

es va establir la tributació en destí, que a diferència de la recaptació en origen, implica que l'IVA recaptat en el consum d'un bé va a parar a les arques de l'Estat a on s'ha consumit i no a on s'ha produït. Així, el govern brasiler volia intentar alleujar la polarització de la capacitat fiscal. És important tenir en compte que Brasil és un país en que el 94% del valor afegit industrial es concentra en dotze dels 27 estats federals i a on tres d'aquests 27 produeixen més del 50% del PIB⁴. Mantenir un sistema de tributació en origen en l'IVA hagués estat un fre a l'intent d'afavorir el desenvolupament regional que tant Lula en primer terme, com ara Rouseff, han erigit com a un punt clau del seu programa polític.

El pulmó verd de Brasil

El govern té un gran dilema sobre la taula: per una banda, els arguments que fomenten l'explotació de la riquesa natural de què disposa el país, i per altra banda, els activistes defensors de preservar el medi ambient. L'ull de l'huracà es troba a la regió de l'Amazònia.

La selva amazònica està situada al cor del continent llatinoamericà i tot i que abasta diferents països —Bolívia,

Perú, Equador, Colòmbia i Veneçuela— qui s'emporta el tall més gran del pastís (el 64%) és Brasil. Per aquest motiu, el govern va definir un esquema administratiu anomenat *Amazônia Legal* format pels nou estats propers a la regió. Amb aquest dispositiu constitucional s'adjudica el dret a rebre transferències de recursos públics pel desenvolupament de la regió a la vegada que es regula la tala forestal.

La regió amazònica brasilera disposa d'una població d'uns 20 milions d'habitants que exigeixen al govern bones comunicacions per fomentar el treball i els serveis en la regió; al mateix temps que grups ecologistes desenvolupen programes en defensa del medi natural i els pobles indígenes. Per tant, el debat sobre el medi ambient, el canvi climàtic i els drets del poble indígena està servit i ha provocat greus problemes durant el govern de Lula, ja que aquest va mostrar una actitud més orientada al desenvolupament que a la conservació.

Però, quins són, realment, els conflictes interns?

Soja: l'esperança i el problema. Aquesta seria una bona definició de les seves conseqüències. El 2008 es van destruir 1.123 quilòmetres quadrats de l'Amazònia per poder abastir la creixent demanda del llegum. Brasil s'ha convertit en el segon exportador de soja del món, principalment per les creixents

demandes de la Xina. Però tot i el fort desenvolupament que això suposa, sobretot a nivell local, el fet és que si es produeix per sobre de les possibilitats, el sòl no té prou temps per regenerar-se i per tant, els rendiments disminuiran fins a patir greus conseqüències a llarg termini.

Energia. Brasil disposa d'uns fantàstics sistemes fluvials, que suposen el 76% de la producció d'electricitat. Pels sectors ecologistes, l'ús del potencial hidroelèctric que presenta la geografia del país els suposa un triomf, però la realitat és que el consum d'electricitat augmenta a un ritme del 7% anual fet que dificulta un correcte abastiment donades les infraestructures actualment disponibles. A més, presenta una greu amenaça en la preservació dels rius de l'Amazònia, sobretot tenint en compte que l'actual presidenta, Dilma Rousseff, va ser ministra d'Energia i Mines durant el mandat de Lula i va impulsar la construcció de dues polèmiques centrals hidroelèctriques.

Relacions Brasil-Catalunya: s'escurcen distàncies

Més de 8.000 quilòmetres separen Brasília de Barcelona. Tot i això, les dades de comerç mostren que la distància entre els dos països és menor. El 2009, les

⁴ El gràfic 6 mostra la participació de cada Estat Federal en el PIB.

» L'ordre i el progrés a què resa la bandera no pot ser una descripció més encertada del que es necessita per desenvolupar una societat tan complexa com la brasilera

exportacions realitzades des de Catalunya al país llatinoamericà eren de 382 milions d'euros, de les quals, el 80,3% representaven productes químics i tecnologia industrial. D'altra banda, les importacions rebudes a terres catalanes representaven uns 817 milions d'euros, protagonitzats majoritàriament per productes agroalimentaris —un 85,5%. No es pot negar que la crisi econòmica global també ha afectat a l'activitat comercial entre aquests dos països;

D'aquesta manera, podem dir que Brasil és una peça clau a potenciar pel futur del comerç català, un fet que es reafirma si tenim en compte que el 2009, una tercera part de les importacions procedents de Brasil comptabilitzades a l'Estat espanyol i una quarta part de les exportacions, tenien segell català. I això no és poca cosa si tenim en compte que Brasil és el primer productor mundial d'etanol, el desè extractor de petroli, tercer fabricant de calçat, el sisè productor de cosmètics, i representa la setena indústria química del món; a més, és el principal exportador de ferro, soja, cafè i sucre.

Perspectives futures: *ordem e progresso*

Si entrem a un dels milers de *shopping centers* que hi ha distribuïts al llarg i

ample del Brasil, trobarem a la porta de totes les botigues un cartell que ens anima a pagar en efectiu i si no podem ens permet fraccionar la nostra compra en cinc, deu o dotze vegades si paguem amb targeta de crèdit. Així ningú és pobre. A base dels estereotips importats dels EUA i Europa, a Brasil s'està gestant una classe mitjana que consumeix a un ritme vertiginós. Aquí ja sabem què vol dir un excés d'endeutament privat i encara estem pagant-ne les conseqüències.

Però malgrat les influències de l'exterior l'esperit d'una bona part del poble brasiler és fàcil de detectar. Brasil és un país que no sap amagar les virtuts i s'esforça per corregir els defectes. Els mals de la corrupció —la gran generadora de violència i pobresa— sempre ensenyen el cap darrere el somriure dels brasilers. L'ordre i el progrés a què resa la bandera no pot ser una descripció més encertada del que es necessita per desenvolupar una societat tan complexa com la brasilera.

Al principi el centre era Londres, més endavant Nova York, Tòquio, Frankfurt; després es va difondre entre Beijing i Nova Delhi. Sembla com si les crisis acabessin fent girar el món. Les oportunitats d'inversió i de treball apareixen ara a l'altra banda de l'Atlàntic; una mica al sud. Ara parlem de São Paulo. No en va, el lema de la ciutat és: *Não*

sou conduzido, conduzco. Un cop acabin els grans esdeveniments esportius i disminueixi la inversió estrangera directa —aquí ja ho hem viscut— serà important veure si els dirigents i els actors econòmics brasilers han diversificat suficientment les fonts del creixement per mantenir-lo estable, al mateix temps que la societat es desenvolupa qualitativament.

Al final, si l'economia mundial es recupera, quan s'abaixi el teló de la funció en que Brasil juga el paper d'una de les locomotores del creixement econòmic, si el capital rendeix més en un altre lloc del món, l'únic que quedarà és la feina feta i els brasilers. En paraules del polifacètic escriptor Luís da Câmara Cascudo (1898-1986): «*o melhor produto do Brasil ainda é o brasileiro*».◀

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

Jordi
Carbonell
Entre l'amor
i la lluita

Memòries

Proa

Jordi
Carbonell

www.irla.cat/botiga